

JEUGDWERK
in de STAD

In cijfers gevat: jeugd(werk) in de stad

(on)opvallend dichtbij

DEPARTEMENT
CULTUUR, JEUGD, SPORT & MEDIA

www.cjsm.be

Inhoud

Voorwoord minister Sven Gatz	5
Inleiding	6
1. Kinderen en jongeren in de stad	8
1.1. ALGEMENE DEMOGRAFIE	8
1.2. PROJECTIE DEMOGRAFIE	10
1.3. KANSARMOEDE	11
1.4. MIGRATIEACHTERGROND	12
1.5. SCHOLING	14
1.6. JEUGDWERKLOOSHEID	17
2. Jeugdwerk in de stad	19
2.1. WAT VERSTAAN WE ONDER JEUGDWERK?	19
2.2. EEN BLIK OP HET JEUGDWERK IN DE STAD	19
2.3. ONDERSTEUNING DOOR DE STAD	22
2.3.1 Subsidies	22
2.3.2 Jeugdwerkinfrastructuur	24
2.3.3 Materiële dienstverlening	27
2.3.4 Initiatieven toegankelijkheid	28
2.4. PARTICIPATIE VAN KINDEREN EN JONGEREN AAN HET JEUGDWERK	28
2.5. BEGELEIDING IN HET JEUGDWERK	31
In cijfers gevat?	33
Bibliografie	34
Colofon	35

Voorwoord

Het Vlaamse Jeugdwerk staat sterk. Daar ben ik trots op. Meer dan de helft van onze bevolking heeft ooit deelgenomen of neemt deel aan activiteiten van ons jeugdwerk. Van het kleinste dorp tot in de grootsteden, ons jeugdwerk is (on)opvallend dichtbij.

Mijn eigen ervaringen in het jeugdwerk en talrijke onderzoeken tonen dat een deelname aan het jeugdwerk bij kinderen en jongeren zorgt voor een verhoogde betrokkenheid bij de buurt en een grotere openheid voor andere meningen. Jeugdwerk geeft jongeren meer vertrouwen in de maatschappij en in zichzelf. Maar vooral: jeugdwerk geeft de kans aan jongeren om ook echt jong te zijn. Dit recht moeten we met z'n allen waarborgen, voor elk kind dat opgroeit in Vlaanderen.

De steden bieden hiervoor een vruchtbare context. Ikzelf groeide op in onze hoofdstad, een bruisende, dynamische omgeving vol diversiteit en innovatie. Anno 2016 zijn onze Vlaamse steden nog steeds kernen voor nieuwe ideeën, creatieve breinen, het uit de box denken en doen. De bevolking groeide verder en werd superdivers. Onze steden zijn inderdaad voorlopers, het is echter vaak net daar dat de uitdagingen en valkuilen voor een gezond jeugdwerk extra duidelijk worden.

Een eerste uitdaging vormt de bevolkingsdichtheid van onze steden. Kinderen en jongeren hebben een plek nodig waar ze zichzelf kunnen zijn en waar ze zich kunnen ontplooien. Tegelijkertijd merken we soms een afname van de verdraagzaamheid voor het 'jong' zijn. Het jeugdwerk kan een tolerante plek bieden voor jonge mensen om zich volledig uit te leven. Een tweede uitdaging voor stedelijke gebieden is het groter aantal kinderen dat onder de armoedegrens leeft. Deze en andere uitdagingen maken dat er meer nood is aan jeugdwerk vertrekkende vanuit de leefwereld van kinderen en jongeren.

Als minister van Jeugd en vanuit mijn expertise in stedenbeleid, besloot ik het stedelijke jeugdbeleid hoog op de agenda te zetten in 2016-2017. Een eerste belangrijk initiatief was het toevoegen van het criterium 'Stedelijkheid' bij de beoordeling van de beleidsnota's van verenigingen.

Met deze brochure geef ik het startschot van een uitgebreid traject 'Jeugdwerk in de stad', waarin ik en mijn administratie iedereen wil meenemen op weg naar een aanwezig, toegankelijk, divers en kwaliteitsvol jeugdwerk in de stad. In dit traject hopen we te inspireren en samen te ontdekken hoe ons jeugdwerk antwoorden kan bieden op de vele stedelijke uitdagingen en welke ondersteuning het hiervoor nodig heeft.

Veel leesplezier,

Sven Gatz,
Vlaams minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel

Inleiding

De steden in Vlaanderen staan het komende decennium voor grote uitdagingen. Door vergroening, gezinsverdunding en buitenlandse migratie, is er nood aan bijkomende infrastructuur. Steden moeten bovendien een kordaat antwoord zien te vinden op de uitdagingen die de toenemende diversiteit met zich meebrengt. Die fenomenen zullen zich in elke stad op een andere manier en in verschillende verhoudingen voordoen, zowel in de centrumsteden, de provinciale steden als in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

In het Vlaamse regeerakkoord werd aangekondigd dat het stedelijke jeugdwerk een specifieke aanpak en bijzondere aandacht verdient (Vlaamse Regering, 2014). In de beleidsnota Jeugd worden een aantal initiatieven vermeld om dat concreet te maken (Gatz, 2014). Het jeugdwerk kan mee een rol spelen bij het zoeken naar antwoorden op bovengenoemde uitdagingen. Jeugdwerk heeft de kracht om de focus te leggen op de dromen en noden van kinderen en jongeren die wonen, spelen, werken of zich bewegen in de stad.

In deze brochure stelt de afdeling Jeugd cijfers voor over kinderen en jongeren en jeugdwerk in de Vlaamse stedelijke context. Het gaat niet om nieuwe cijfers maar we verzamelden cijfers uit bestaande publicaties en databanken.

De Vlaamse overheid duidde op basis van een onderzoek over de Vlaamse stedelijke kernen (Van Hecke & Van der Haegen, 1997) in het kader van het stedenbeleid 13 zogeheten 'centrumsteden' aan op basis van aantal inwoners en uitrustingsniveau. Dat zijn de grootsteden Antwerpen en Gent en de regionale steden Aalst, Brugge, Hasselt, Genk, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout. Daarnaast werden 21 steden als provinciale steden aangeduid: Aarschot, Deinze, Dendermonde, Diest, Eeklo, Geel, Halle, Herentals, Ieper, Knokke-Heist, Lier, Lokeren, Mol, Oudenaarde, Ronse, Sint-Truiden, Tiel, Tienen, Tongeren, Vilvoorde en Waregem. Het stedelijk gebied van Brussel is het grootste van België maar de kern wordt gevormd door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en valt daardoor buiten het Vlaamse grootstedenbeleid. In deze brochure wordt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest meegenomen in de tabellen onder de categorie 'grootsteden', omdat de Vlaamse Gemeenschapscommissie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het Nederlandstalige jeugdwerk ondersteunt, waar heel wat kinderen en jongeren aan participeren.

We zijn er ons van bewust dat de Vlaamse stedelijke context niet beperkt blijft tot genoemde steden. Steden lopen vaak over in elkaar of lekken door naar randgemeenten die niet officieel als stad staan ingeschreven, maar wel dezelfde demografische kenmerken en soms dezelfde moeilijkheden hebben. In deze brochure proberen we 'de stad' dus op een zo breed mogelijk manier te belichten en te interpreteren, ook al gebruiken we deze specifieke stadskernen als illustratie.

In het decreet van 20 januari 2012 houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid wordt 'jeugd' beschreven als personen tot en met dertig jaar, of een deel van die bevolkingsgroep. Waar mogelijk hanteren we deze afbakening in de cijfergegevens. Jeugdwerk wordt in datzelfde decreet gedefinieerd als 'sociaal cultureel-werk op basis van niet-commerciële doelen voor of door de jeugd van drie tot en met dertig jaar, in de vrije tijd, onder educatieve begeleiding en ter bevordering van de algemene en integrale ontwikkeling van de jeugd die daaraan deelneemt op vrijwillige basis'. We zien echter dat steden de term niet allemaal op dezelfde manier hanteren ¹.

Hoofdstuk 1 geeft een algemeen beeld van kinderen en jongeren in de stad. Aan de hand van cijfers over demografie, kansarmoede, migratie-achtergrond, scholing en werkloosheidsgraad proberen we een zicht te krijgen op wie die kinderen en jongeren zijn die in de Vlaamse steden wonen, spelen en naar school gaan en welke de context is waarin ze leven en waarbinnen het jeugdwerk actief is.

In hoofdstuk 2 werpen we een blik op het jeugdwerk in de stad en proberen we op basis van bestaande cijfers te achterhalen wie er actief is en welke kinderen en jongeren aan het jeugdwerk deelnemen. We kijken wie een begeleidersrol opneemt en hoe het jeugdwerk door de stedelijke overheid ondersteund wordt.

Deze cijfers kunnen beleidsmakers en jeugdwerkers helpen om te reflecteren over het gevoerde beleid, de huidige en toekomstige uitdagingen en de (nieuw) te nemen initiatieven.

¹ In hoofdstuk 2.1 belichten we deze variatie

1. Kinderen en jongeren in de stad

1.1. ALGEMENE DEMOGRAFIE

In totaal leven zo'n 3,5 miljoen Vlamingen in de steden die we hierboven opsomden. 35% van deze mensen zijn jonger dan 31 jaar. Dat betekent dat er ruim 1,2 miljoen jonge mensen in de geselecteerde steden leven. In Tabel 1 kunnen de bevolkingscijfers van de geselecteerde steden worden geraadpleegd.

Eigen aan steden is de hogere bevolkingsdichtheid. De gemiddelde bevolkingsdichtheid in de Vlaamse gemeenten die niet als stad worden beschouwd is 515 personen per vierkante kilometer. Voor de provinciale steden is dit iets meer: 596 personen per vierkante kilometer. Dat cijfer verdubbelt voor de regionale steden en wordt dan meer dan drie keer zo hoog voor onze grootsteden. Brussel is het dichtst bevolkt. Daar zien we dat er 7.282 mensen op één vierkante kilometer wonen.

Deze hoge bevolkingsdichtheid geeft al één van de uitdagingen van een stedelijke context aan: er is erg weinig ruimte per persoon. Dat wil ook zeggen: weinig ruimte om te spelen en om kind/jong te zijn. Ook geeft dit aan dat sommige kinderen of jongeren in erg kleine woningen leven met weinig opties om binnenshuis hun goesting te doen. Daar kan het stedelijke jeugdwerk op in spelen. Jeugdwerkinitiatieven kunnen een unieke rol opnemen om deze jonge mensen mee naar buiten te krijgen en een speelruimte voor iedereen te creëren.

Tabel 1. Bevolkingscijfers van de Vlaamse steden en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op 1 januari 2015. (Bevolkingsdichtheid is het aantal inwoners per vierkante kilometer).

CATEGORIE		BEVOLKINGS AANTAL	BEVOLKINGS DICHTHEID	INWONERS 0-2J (%)	INWONERS 3-6J (%)	INWONERS 7-12J (%)	INWONERS 13-18J (%)	INWONERS 19-24J (%)	INWONERS 25-30J (%)	TOTAAL <31J (%)	
● Grootsteden	Antwerpen	513.570	2.511	4,4	5,6	7,0	6,1	7,2	9,7	40,0	
	Gent	253.266	1.622	3,7	4,8	6,0	5,8	7,7	11,3	39,3	
	Brussel	1.175.173	7.282	4,6	5,7	7,2	6,3	7,7	10,3	41,9	
	GEMIDDELDE	647.336	3.805	4,1	5,2	6,5	6,0	7,5	10,5	39,6	
● Regionale steden	Aalst	83.709	1.072	3,4	4,5	6,2	6,1	6,6	7,3	34,1	
	Brugge	117.886	852	2,6	3,7	5,6	6,1	7,2	7,0	32,3	
	Genk	65.463	745	3,2	4,5	6,8	7,0	7,7	7,2	36,3	
	Hasselt	76.331	747	3,0	3,9	5,3	5,4	6,8	7,8	32,1	
	Kortrijk	75.219	940	3,4	4,4	6,0	6,3	7,7	7,5	35,3	
	Leuven	98.376	1.737	3,5	4,1	5,4	5,1	9,2	13,6	41,0	
	Mechelen	83.975	1.288	4,2	5,4	6,8	6,6	7,1	8,8	38,9	
	Oostende	70.460	1.868	2,6	3,4	4,9	5,2	6,5	6,5	29,0	
	Roeselare	60.386	1.010	3,2	4,5	6,2	6,4	7,4	7,6	35,4	
	Sint-Niklaas	74.289	887	3,7	4,9	6,8	6,5	7,3	7,4	36,7	
	Turnhout	42.637	761	3,4	4,4	5,9	6,1	7,3	8,0	35,1	
	GEMIDDELDE	77.157	1.082	3,3	4,3	6,0	6,1	7,4	8,1	35,1	
	● Provinciale steden	Aarschot	29.288	468	2,6	3,7	5,2	5,7	6,9	6,8	30,9
		Deinze	30.380	402	3,2	4,5	6,1	6,3	7,3	6,4	33,8
Dendermonde		44.938	807	3,0	4,3	6,2	6,2	6,8	7,0	33,5	
Diest		23.429	403	3,0	4,1	6,0	5,9	6,6	6,4	32,0	
Eeklo		20.551	684	2,8	4,2	6,1	6,3	6,8	6,6	32,8	
Geel		38.837	354	3,2	4,4	6,1	5,9	6,6	7,4	33,6	
Halle		38.023	856	3,4	4,7	6,9	6,8	7,2	7,6	36,7	
Herentals		27.677	570	3,0	4,0	5,3	5,8	7,1	7,3	32,5	
Ieper		34.971	268	2,9	3,9	5,9	6,2	7,8	7,0	33,8	
Knokke-Heist		33.452	593	1,5	2,4	3,7	5,2	6,0	4,5	23,3	
Lier		34.652	697	2,9	4,0	6,0	6,3	7,4	7,4	34,1	
Lokeren		40.494	600	3,5	5,2	7,2	6,9	7,1	7,2	37,1	
Mol		35.685	312	3,1	4,4	6,1	6,3	6,6	7,4	33,8	
Oudenaarde		30.788	452	3,1	4,5	5,8	6,4	7,1	7,0	33,9	
Ronse		25.783	748	4,0	5,6	7,8	7,4	7,1	6,9	38,7	
Sint-Truiden		39.957	374	2,8	3,7	5,6	5,7	6,6	6,7	31,1	
Tielt		20.070	293	3,0	4,3	5,8	6,3	7,4	7,1	34,0	
Tienen	33.950	473	3,4	4,3	6,4	5,8	6,0	6,8	32,6		
Tongeren	30.677	350	2,8	3,8	5,7	5,8	6,5	6,3	31,1		
Vilvoorde	42.418	1.975	4,3	5,7	8,5	7,9	7,3	7,2	40,9		
Waregem	37.341	842	3,0	4,3	5,9	6,5	7,9	7,0	34,5		
GEMIDDELDE	33.017	596	3,1	4,3	6,1	6,3	6,9	6,9	33,5		
● Overige gemeenten	GEMIDDELDE	15.311	515	3,0	4,4	6,5	6,6	7,0	6,5	34,1	

Bron: Algemene Directie Statistiek (ADS) van de FOD Economie

1.2. PROJECTIE DEMOGRAFIE

Het is interessant na te gaan hoe de bevolkingsaantallen in de toekomst zullen evolueren. Tabel 2 toont dat het aandeel van mensen jonger dan 31 jaar in de grootsteden van 2000 tot 2015 steeg met 2,1%. Er wordt verwacht dat dit aandeel met 0,4% zal stijgen van 2015 tot 2030. De Vlaamse grootsteden verjongen dus lichtjes, terwijl de regionale en provinciale steden lichtjes verouderen. Ook al wordt er niet voorspeld dat het relatieve aandeel van jonge mensen in de steden aanzienlijk stijgt, toch zien we dat er over veertien jaar meer dan 100.000 meer jongeren zullen zijn die in een stedelijke context verblijven. Daarom is het belangrijk om te blijven inzetten op kinderen en jongeren in de stad en op een sterk jeugdwerk in de steden. Jeugdwerk kan immers beschouwd worden als deel van het derde pedagogische milieu van een kind of jongere (Coussée, 2006). Via deze weg kan een sterk jeugdwerk deze groeiende bevolkingsgroep dus mee ondersteunen, laten groeien, kansen bieden en vertegenwoordigen.

Tabel 2. Bevolkingsaantallen op 1 januari 2000 en 2015 en bevolkingsprojecties voor de Vlaamse steden en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor 1 januari 2030.

CATEGORIE		BEVOLKINGSAANTAL			AANTAL PERSONEN JONGER DAN 31 JAAR			% PERSONEN JONGER DAN 31 JAAR		
		2000	2015	2030	2000	2015	2030	2000	2015	2030
● Grootsteden	Antwerpen	446.525	513.570	584.605	162.246	205.242	239.506	36,3	40,0	41,0
	Gent	224.180	253.266	268.832	83.782	99.420	102.103	37,4	39,3	38,0
	Brussel	959.318	1.175.173	1.320.891	388.226	491.888	558.618	40,5	41,9	42,3
	SOM	1.630.023	1.942.009	2.174.328	634.254	796.550	900.227	38,9	41,0	41,4
● Regionale Steden	Aalst	76.313	83.709	91.626	26.505	28.536	31.689	34,7	34,1	34,6
	Brugge	116.246	117.886	117.773	41.972	38.039	35.275	36,1	32,3	30,0
	Genk	62.842	65.463	65.510	26.717	23.795	21.636	42,5	36,3	33,0
	Hasselt	66.094	76.331	81.859	24.490	24.517	25.049	37,1	32,1	30,6
	Kortrijk	74.790	75.219	72.027	27.514	26.570	23.748	36,8	35,3	33,0
	Leuven	88.014	98.376	95.475	34.867	40.316	35.801	39,6	41,0	37,5
	Mechelen	75.438	83.975	93.669	28.614	32.625	36.730	37,9	38,9	39,2
	Oostende	67.279	70.460	73.122	20.942	20.408	19.772	31,1	29,0	27,0
	Roeselare	54.199	60.386	65.213	20.502	21.355	21.981	37,8	35,4	33,7
	Sint-Niklaas	68.290	74.289	79.452	25.435	27.228	29.410	37,2	36,7	37,0
	Turnhout	38.596	42.637	44.717	14.194	14.963	15.139	36,8	35,1	33,9
	SOM	788.101	848.731	880.442	291.752	298.352	296.230	37,0	35,2	33,6
	● Provinciale Steden	Aarschot	27.495	29.288	30.541	9.284	9.055	9.241	33,8	30,9
Deinze		27.559	30.380	31.903	10.342	10.272	10.098	37,5	33,8	31,7
Dendermonde		43.137	44.938	46.658	15.529	15.037	15.133	36,0	33,5	32,4
Diest		22.132	23.429	23.543	8.027	7.489	7.026	36,3	32,0	29,8
Eeklo		19.069	20.551	21.627	6.799	6.739	6.821	35,7	32,8	31,5
Geel		33.677	38.837	43.506	12.192	13.063	14.489	36,2	33,6	33,3
Halle		33.655	38.023	40.774	12.578	13.936	14.746	37,4	36,7	36,2
Herentals		25.474	27.677	29.064	9.321	8.984	8.762	36,6	32,5	30,1
Ieper		35.071	34.971	33.912	13.269	11.810	10.045	37,8	33,8	29,6
Knokke-Heist		33.148	33.452	31.508	9.995	7.807	5.773	30,2	23,3	18,3

CATEGORIE	BEVOLKINGSAANTAL			AANTAL PERSONEN JONGER DAN 31 JAAR			% PERSONEN JONGER DAN 31 JAAR		
	2000	2015	2030	2000	2015	2030	2000	2015	2030
Lier	32.191	34.652	36.085	11.342	11.801	11.654	35,2	34,1	32,3
Lokeren	36.458	40.494	43.390	14.831	15.011	15.523	40,7	37,1	35,8
Mol	31.683	35.685	37.867	11.533	12.064	12.455	36,4	33,8	32,9
Oudenaarde	27.788	30.788	33.571	10.164	10.444	10.871	36,6	33,9	32,4
Ronse	23.849	25.783	28.319	9.209	9.989	11.216	38,6	38,7	39,6
Sint-Truiden	37.147	39.957	41.917	12.581	12.424	12.319	33,9	31,1	29,4
Tielt	19.208	20.070	19.929	7.171	6.814	6.081	37,3	34,0	30,5
Tienen	31.479	33.950	35.263	10.241	11.068	11.446	32,5	32,6	32,5
Tongeren	29.723	30.677	30.955	10.247	9.528	8.908	34,5	31,1	28,8
Vilvoorde	34.982	42.418	52.465	13.007	17.345	22.021	37,2	40,9	42,0
Waregem	35.839	37.341	38.104	14.123	12.896	12.078	39,4	34,5	31,7
SOM	640.764	693.361	730.901	231.785	233.576	236.706	36,2	33,7	32,4
● TOTAALSOM	3.058.888	3.484.101	3.785.671	1.157.791	1.328.478	1.433.163	37,9	38,1	37,9

Bron: Cijfers 2000 en 2015: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek
Cijfers 2030: vooruitzichten door Federaal Planbureau en ADS.

1.3. KANSARMOEDE

Kansarmoede is het fenomeen waarbij bepaalde mensen beknot worden in hun kansen om voldoende toegang te hebben tot maatschappelijk (basis)goederen, zoals onderwijs, arbeid en huisvesting. Kansarmoede is een gekend probleem in de Vlaamse stedelijke context. Uit het onderzoek 'Armoede in de stad en op het platteland' (Marissal, May, & Mesa Lombillo, 2013) blijkt dat de 10% armste gezinnen sterker vertegenwoordigd zijn in de stad dan in minder verstedelijkte gebieden. In Tabel 3 wordt duidelijk dat verstedelijking samengaat met een stijging in de kansarmoede index (KI), dus de kans dat een kind geboren wordt in een kansarm gezin. Maar we zien ook dat deze cijfers in de afgelopen jaren onrustwekkend sterk stegen. Opvallend is dat er in de grootsteden een stijging is van 21% over vier jaar, in de regionale steden 50% over vier jaar en dat op vier jaar tijd de KI zelfs is verdubbeld in de provinciale steden. In de praktijk betekent dit dat kinderen en jongeren in een stedelijke context meer dan ooit kwetsbaar zijn voor ongelijkheid in deelname aan de maatschappij. In de Vlaamse grootsteden wordt één op de vier kinderen geboren in kansarmoede! Dat is zeker één van de grootste uitdagingen van het stedelijk jeugdwerk: voldoende toegankelijke, laagdrempelige jeugdwerkinitiatieven bieden waar iedereen welkom is en zich thuis voelt.

Tabel 3. De Kansarmoede Index (de kans dat een kind geboren wordt in een kansarm gezin), voor de Vlaamse steden en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor 2010, 2012, 2014 en 2015.

	GROOTSTEDEN				REGIONALE STEDEN				PROVINCIALE STEDEN					
	2010	2012	2014	2015	2010	2012	2014	2015	2010	2012	2014	2015		
• Antwerpen	22,7	25,1	26,4	27,1	Aalst	7,2	7,2	10,4	10,4	Aarschot	6,4	6,8	6,7	6,5
• Gent	15,4	20,3	22,6	22,2	Brugge	5,6	7,7	7,1	8,5	Deinze	3,6	7,1	6,8	6,3
• Brussel	21,3	19,63	23,3	22,7	Genk	17,6	18,1	24,3	27,3	Dendermonde	4,5	4,5	9,7	9,0
					Hasselt	8,4	10,4	9,4	9,3	Diest	6,7	6,0	7,5	5,7
					Kortrijk	9,8	18,0	15,4	12,9	Eeklo	12,8	16,1	15,7	15,1
					Leuven	14,6	13,3	15,1	17,7	Geel	3,0	3,3	5,5	9,5
					Mechelen	14,1	13,2	11,5	11,8	Halle	5,1	6,0	5,2	4,9
					Oostende	16,1	26,7	25,0	25,9	Herentals	6,8	7,4	9,8	11,0
					Roeselare	8,6	13,6	14,5	13,1	Ieper	9,9	11,6	10,3	9,9
					Sint-Niklaas	8,7	14,0	16,9	18,7	Knokke-Heist	8,2	15,4	13,6	13,1
					Turnhout	10,9	17,6	17,5	20,8	Lier	3,8	6,0	8,1	12,9
										Lokeren	10,1	11,4	11,4	12,9
										Mol	3,6	6,0	8,8	10,5
										Oudenaarde	5,0	6,7	6,4	6,5
										Ronse	18,6	21,1	22,2	21,8
										Sint-Truiden	10,9	12,6	14,6	15,2
										Tielt	7,7	12,2	11,5	9,0
										Tienen	12,5	14,6	11,9	10,9
										Tongeren	5,9	6,5	11,5	13,8
										Vilvoorde	4,5	5,8	11,8	14,0
										Waregem	4,4	7,3	8,3	7,8
• GEMIDDELDE	19,8	21,7	24,1	24,0		10,1	11,0	15,2	16,0		4,8	6,1	10,3	10,8

OVERIGE GEMEENTEN				
	2010	2012	2014	2015
GEMIDDELDE	4,7	5,8	6,3	6,8

Bron: Kind en Gezin

1.4. MIGRATIEACHTERGROND

Om de herkomst van een persoon te bepalen, gebruiken we de definitie die gehanteerd wordt in het Vlaamse horizontaal integratiebeleidsplan. Hier worden vier criteria in rekening gebracht: de huidige nationaliteit van de persoon, de geboortenationaliteit van de persoon, de geboortenationaliteit van de vader en de geboortenationaliteit van de moeder. Is één van deze vier criteria een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon beschouwd als een persoon van buitenlandse herkomst. In onderstaande tabellen maken we een onderscheid tussen jongeren met een buitenlandse herkomst binnen de EU en buiten de EU.

Tabel 4 en 5 tonen dat het aandeel jongeren met een buitenlandse herkomst de laatste vijf jaren steeg. Hoewel de stijging wel groter is in de verstedelijkte gebieden, is het duidelijk dat ook in de andere gemeenten in Vlaanderen

het aandeel jongeren met een buitenlandse herkomst toeneemt. De verschillen in verstedelijking hebben het grootste effect op het aantal jongeren met een niet-EU herkomst. Er zijn bijna dubbel zoveel van deze jongeren in grootsteden dan in de regionale steden, terwijl het aantal jongeren met een buitenlandse herkomst binnen de EU slechts licht stijgt bij meer verstedelijking. We zien ook dat in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het aantal jongeren met een buitenlandse herkomst oploopt tot 85%.

Tabel 4. Percentage jongeren van buitenlandse herkomst in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest per leeftijdscategorie voor 2009 en 2013 (buitenlandse herkomst is gelijk aan som buitenlandse herkomst EU en niet-EU).

CATEGORIE	0-17JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST (%)		0-17JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST EU (%)		0-17JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST NIET-EU (%)		18-29 JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST (%)		18-29JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST EU (%)		18-29JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST NIET-EU (%)	
	2009	2013	2009	2013	2009	2013	2009	2013	2009	2013	2009	2013
• Brussel Hoofdstedelijk Gewest	80,92	84,8	23,78	25,85	57,14	58,95	73,88	76,91	28,09	30,99	45,79	45,92

Bron: Kruispuntendatabank van de sociale zekerheid

Tabel 5. Percentage jongeren van buitenlandse herkomst in de Vlaamse steden en de overige Vlaamse gemeenten per leeftijdscategorie voor 2009 en 2013 (buitenlandse herkomst is gelijk aan som buitenlandse herkomst EU en niet-EU).

CATEGORIE		0-17JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST (%)		0-17JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST EU (%)		0-17JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST NIET-EU (%)		18-29 JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST (%)		18-29JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST EU (%)		18-29JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST NIET-EU (%)	
		2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014
• Grootsteden	Antwerpen	61,0	69,4	12,9	16,3	48,0	53,1	50,7	56,7	13,5	17,2	37,2	39,5
	Gent	41,6	48,5	8,7	12,2	32,9	36,3	33,9	39,7	9,9	14,0	24,0	25,7
	GEMIDDELDE	51,3	58,9	10,8	14,3	40,5	44,7	42,3	48,2	11,7	15,6	30,6	32,6
• Regionale steden	Aalst	23,9	35,0	4,9	7,3	19,0	27,7	15,7	23,6	4,0	6,5	11,7	17,1
	Brugge	14,7	19,3	6,0	7,0	8,7	12,3	13,0	16,2	6,4	6,2	6,6	10,0
	Genk	66,0	70,0	26,0	25,1	40,0	45,0	64,3	63,3	30,4	29,4	33,8	33,9
	Hasselt	26,1	32,6	9,8	11,5	16,3	21,1	22,7	26,7	9,7	11,0	13,0	15,7
	Kortrijk	24,3	30,9	6,1	7,0	18,1	24,0	19,3	21,9	6,8	6,3	12,5	15,6
	Leuven	31,4	38,6	9,7	11,7	21,7	26,9	39,1	43,1	17,8	19,6	21,3	23,5
	Mechelen	44,8	50,7	6,4	7,4	38,4	43,2	35,1	38,8	5,8	7,2	29,3	31,6
	Oostende	25,4	34,9	7,2	8,1	18,2	26,7	21,4	27,3	7,7	8,6	13,6	18,7
	Roeselare	13,0	19,2	4,0	6,1	9,0	13,1	9,6	15,8	3,3	6,6	6,3	9,3
	Sint-Niklaas	31,1	39,7	5,8	7,6	25,3	32,1	24,8	30,1	5,4	7,2	19,4	22,9
Turnhout	33,9	44,6	14,5	18,8	19,5	25,9	26,7	33,9	13,2	16,9	13,5	16,9	
GEMIDDELDE	30,4	37,8	9,1	10,7	21,3	27,1	26,5	31,0	10,0	11,4	16,5	19,6	
• Provinciale steden	Aarschot	10,5	14,1	5,4	6,0	5,0	8,1	8,4	11,7	5,3	6,4	3,1	5,3
	Deinze	11,5	14,6	5,1	6,8	6,4	7,9	8,7	11,7	3,6	6,0	5,2	5,8
	Dendermonde	16,3	20,3	3,8	4,7	12,5	15,6	10,2	14,0	3,1	4,6	7,1	9,4

CATEGORIE	0-17JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST (%)		0-17JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST EU (%)		0-17JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST NIET-EU (%)		18-29 JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST (%)		18-29JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST EU (%)		18-29JARIGEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST NIET-EU (%)	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014
Diest	24,8	28,4	7,2	8,1	17,6	20,3	19,3	23,6	5,6	7,7	13,7	15,9
Eeklo	14,5	19,2	5,9	7,4	8,6	11,8	11,2	17,8	4,3	7,8	6,9	10,1
Geel	15,9	20,6	7,2	8,8	8,7	11,8	12,4	16,4	5,8	7,8	6,6	8,6
Halle	28,1	36,1	11,2	13,0	16,9	23,1	20,4	25,4	8,5	10,9	11,9	14,4
Herentals	14,5	19,4	6,6	7,5	7,9	11,9	11,5	16,5	6,2	7,9	5,4	8,7
Ieper	13,2	17,8	7,4	8,9	5,9	8,9	10,7	12,2	6,1	6,2	4,6	6,0
Knokke-Heist	17,5	24,9	9,8	13,4	7,7	11,5	15,6	19,7	9,2	12,4	6,3	7,3
Lier	22,3	29,1	6,1	7,9	16,2	21,2	17,5	22,1	5,7	8,1	11,9	14,0
Lokeren	31,3	35,7	4,5	5,7	26,8	30,1	26,0	29,1	4,2	6,2	21,7	22,9
Mol	24,4	29,9	12,2	14,5	12,2	15,4	18,0	22,6	8,8	11,7	9,2	10,9
Oudenaarde	10,8	14,9	4,6	5,4	6,2	9,5	8,3	12,3	2,8	4,8	5,5	7,5
Ronse	40,2	46,5	9,3	9,4	30,9	37,1	32,7	36,1	8,7	9,4	24,0	26,7
Sint-Truiden	23,0	28,2	6,4	8,6	16,6	19,6	18,3	21,1	5,9	7,4	12,5	13,7
Tielt	11,1	16,6	3,1	4,9	8,0	11,7	8,2	13,6	2,9	6,5	5,3	7,1
Tienen	20,6	30,1	7,0	8,9	13,6	21,2	15,3	21,2	5,7	7,8	9,6	13,3
Tongeren	21,1	27,1	12,7	14,0	8,4	13,0	17,4	20,6	11,2	11,9	6,2	8,7
Vilvoorde	56,6	67,4	15,0	16,5	41,6	50,9	48,4	54,4	15,2	17,1	33,1	37,3
Waregem	14,7	19,9	3,3	5,3	11,4	14,6	10,8	13,5	3,0	4,9	7,8	8,5
GEMIDDELDE	21,1	26,7	7,3	8,8	13,8	17,9	16,6	20,7	6,3	8,3	10,4	12,5
• Overige Gemeenten	17,6	21,4	10,1	11,3	7,5	10,1	13,7	16,6	8,0	9,6	5,7	7,0

Bron: Kruispuntendatabank van de sociale zekerheid

1.5. SCHOLING

In Tabel 6 staat het aantal inschrijvingen in het Vlaamse en Brusselse Nederlandstalige secundaire onderwijs voor het schooljaar 2015-2016 per stad. Er zijn geen cijfers beschikbaar over hoeveel van deze jongeren ook daadwerkelijk in dezelfde stad wonen en schoollopen, maar het is duidelijk dat ook kinderen en jongeren uit de rand rond de Vlaamse steden schoollopen in de dichtstbijzijnde stad. Jongeren hangen rond in de steden voor en na schooltijd en tijdens de lunchpauzes en misschien ook in hun vrije tijd. Dat fenomeen vormt een extra uitdaging voor het stedelijk jeugdbeleid. Ook voor die jongeren moet de stad een aangename plek om te vertoeven zijn.

In tabel 6 zijn niet echt opvallende verschillen vast te stellen bij de verspreiding over de verschillende onderwijsvormen. Er zijn iets meer ASO-inschrijvingen in grootsteden dan in regionale steden. Daar zijn er meer TSO- en BSO-inschrijvingen. Het aantal KSO- en BUSO-inschrijvingen zijn gelinkt aan verstedelijking: de grotere steden hebben meer inschrijvingen in deze onderwijsvormen.

We zien dat er meer OKAN-inschrijvingen zijn in de grotere steden. Er is steeds een toename geweest van het aantal inschrijvingen de voorbije vijf jaar. Met de verhoogde vluchtelingeninstroom van 2015 en 2016 verwachten we nog een sterkere stijging in dit aantal voor het schooljaar 2016-2017.

Tabel 6. Aantal inschrijvingen in het Vlaamse en Brusselse Nederlandstalige Secundaire Onderwijs voor het schooljaar 2015-2016 in de Vlaamse steden en het Brussels Hoofdstedelijke Gewest per onderwijsvorm: ASO: Algemeen Secundair Onderwijs, TSO: Technisch Secundair Onderwijs, BSO: Beroepssecundair Onderwijs, KSO: Kunstsecundair Onderwijs, BUSO: Bijzonder onderwijs; DBSO: Deeltijds Beroepssecundair Onderwijs, OKAN: Onthaalonderwijs Anderstalige Nieuwkomers.

CATEGORIE	TOTAAL AANTAL INSCHRIJVINGEN	ASO (%)	TSO (%)	BSO (%)	KSO (%)	BUSO (%)	DBSO (%)	OKAN (%)	
• Grootsteden	Antwerpen	26.333	28,5	28,5	26,4	5,1	7,4	6,8	2,9
	Brussel	10.351	48,3	14,7	17,7	5,3	6,5	4,9	2,5
	Gent	18.275	42,0	21,1	19,1	4,4	8,7	3,4	1,3
	Alle grootsteden	54.959	39,6	19,6	21,1	4,9	7,5	5,0	2,2
• Regionale steden	Aalst	7.319	34,5	25,9	22,3	2,1	9,5	4,7	1,0
	Brugge	13.563	32,9	29,9	23,5	4,4	7,2	1,7	0,4
	Genk	4.879	35,8	18,3	26,5	6,1	8,9	4,1	0,3
	Hasselt	7.881	30,6	28,3	26,0	9,1	3,4	2,0	0,6
	Kortrijk	7.925	29,8	27,7	23,1	1,2	10,2	6,8	1,2
	Leuven	9.075	49,3	24,3	15,9	3,1	4,6	1,7	1,1
	Mechelen	7.223	32,5	28,7	24,6	1,7	6,5	4,9	1,1
	Oostende	4.191	35,0	26,7	24,4	1,2	4,0	7,0	1,6
	Roeselare	5.462	29,3	29,5	27,1	0,0	10,0	2,6	1,4
	Sint-Niklaas	8.212	30,5	28,9	22,6	2,5	8,3	5,8	1,4
	Turnhout	5.767	29,9	30,9	28,3	4,8	1,2	2,8	2,1
	Alle regionale steden	81.497	33,6	27,2	24,0	3,3	6,7	4,0	1,1
• Provinciale steden	Aarschot	3.564	34,9	30,6	26,4	1,6	3,9	2,7	0,0
	Deinze	2.379	31,4	44,7	23,9	0,0	0,0	0,0	0,0
	Dendermonde	3.201	42,4	25,0	26,3	0,0	0,0	6,3	0,0
	Diest	2.456	43,8	29,0	22,9	1,1	3,3	0,0	0,0
	Eeklo	2.767	26,9	38,6	29,1	0,0	0,0	4,8	0,5
	Geel	3.644	24,0	29,9	38,1	0,0	4,0	4,0	0,0
	Halle	4.091	26,9	39,5	25,5	0,0	4,9	3,2	0,0
	Herentals	2.299	32,3	27,6	33,1	2,7	0,0	4,3	0,0
	Ieper	2.696	31,2	38,7	27,7	2,3	0,0	0,0	0,0
	Knokke-Heist	625	52,0	17,0	22,2	0,0	8,8	0,0	0,0
	Lier	3.500	38,7	28,1	28,5	0,0	3,6	0,0	1,2
	Lokeren	2.178	41,6	23,6	18,7	0,0	14,9	0,0	1,2
	Mol	3.354	30,6	38,3	27,9	0,0	3,0	0,0	0,2
	Oudenaarde	3.531	33,6	31,3	21,3	0,0	5,5	7,5	0,8
	Ronse	831	50,1	17,3	19,3	0,0	6,6	6,7	0,0
	Sint-Truiden	2.832	30,8	33,0	28,0	0,0	4,0	2,6	1,5
	Tielt	2.196	29,3	41,1	25,8	0,0	3,8	0,0	0,0
	Tienen	1.925	44,1	29,9	24,5	0,0	0,0	0,0	1,5
	Tongeren	2.232	29,0	29,4	31,6	0,0	9,2	0,7	0,0
	Vilvoorde	2.748	24,7	30,3	34,9	0,0	4,8	4,1	1,1
	Waregem	3.528	38,3	38,5	18,6	0,0	4,5	0,0	0,0
	Alle provinciale steden	56.577	35,1	31,5	26,4	0,4	4,0	2,2	0,4

Bron: Lokale statistieken

Tabel 7 maakt duidelijk dat de meeste studenten, namelijk 237.637 jongeren (96,6 %), hoger onderwijs volgen in verstedelijkte gebieden. Slechts 8.228 jongeren studeren in één van de niet-geselecteerde gemeenten. Dat is logisch aangezien er in vele gemeenten geen aanbod hoger onderwijs is. De stad met het grootste totale aantal studenten is Gent (71.643 studenten), gevolgd door Leuven, Antwerpen en Brussel. Dat geeft aan dat er naast de inwonende jonge bevolking er zich ook een hoog aantal jonge mensen (dagelijks) in de centrumsteden en provinciale steden begeeft. Ook zij zijn op zoek naar vrijetijdsbesteding, kansen om zich verder te ontplooiën en plekken om met vrienden rond te hangen en samen te zijn. Ook hier liggen opportuniteiten voor het jeugdwerk en kan er (verder) gewerkt worden aan een aanbod voor deze doelgroep. We merken dat stedelijke overheden bezig zijn om daarvoor een beleid te ontwikkelen en op zoek gaan naar mogelijke samenwerking met het jeugdwerk.

Tabel 7. Aantal inschrijvingen in het hoger onderwijs in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor het schooljaar 2015-2016 per stad.

CATEGORIE		HOGESCHOOL	UNIVERSITEIT	TOTAAL
● Grootsteden	Antwerpen	27.895	19.199	47.094
	Brussel	15.291	10.121	25.412
	Gent	28.370	43.273	71.643
	SOM	71.556	72.593	144.149
	Regionale steden	Aalst	2.538	-
● Regionale steden	Brugge	6.776	-	6.776
	Genk	1.074	-	1.074
	Hasselt	7.973	3.699	11.672
	Kortrijk	8.387	1.479	9.866
	Leuven	9.321	43.441	52.762
	Mechelen	4.911	-	4.911
	Oostende	564	285	849
	Roeselare	1.021	-	1.021
	Sint Niklaas	1.386	-	1.386
	Turnhout	1.602	-	1.602
SOM	45.553	48.904	94.457	
● Provinciale steden	Diest	364	-	364
	Geel	4.323	518	4.841
	Lier	909	-	909
	Tielt	1.142	-	1.142
	SOM	6.738	518	7.256
● Overige gemeenten		6.648	1.580	8.228
● TOTAALSOM		123.847	123.077	245.862

Bron: Administratie Vlaamse Universiteiten en Hogescholen

1.6. JEUGDWERKLOOSHEID

De werkloosheidsgraad wordt hier gedefinieerd als het aantal niet-werkende werkzoekenden ingeschreven bij de openbare tewerkstellingsdiensten (Actiris voor Brussel, VDAB voor Vlaanderen) gedeeld door de actieve bevolking (werkenden en niet-werkenden). De cijfers in Tabel 8 zijn telkens voor de maand februari van het respectievelijke jaar. Actiris houdt de werkloosheidsdata van 18-19 jarigen niet bij, deze data zijn dus niet opgenomen in de tabellen.

Als we naar de data in de tabellen kijken, zien we duidelijk dat de graad van werkloosheid stijgt naarmate de graad van verstedelijking stijgt. De jeugdwerkloosheid is het grootst in de grootstedelijke gebieden. Voor 18-19 jarigen loopt die zelfs op tot 41,1 % in 2016.

We stellen vast dat de (jeugd)werkloosheid steeg van 2012 naar 2014, maar in het algemeen eer afnam in 2016. Dit patroon hangt samen met de conjuncturele impact van de economische crisis. De enige bevolkingsgroep die het slechter blijft doen is de kwetsbare groep van 18-19 jaar. Gemiddeld over alle steden stijgt hun werkloosheidsgraad van 25,6% in 2012 en naar 28,1% in 2014 en naar 30,9% in 2016.

Tabel 8. Werkloosheidsgraad in percentage van de totale bevolking en de jeugd in februari 2012, 2014 en 2016 in de Vlaamse Steden en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest.

CATEGORIE		TOTALE BEVOLKING			18-19 JARIGEN			20-24 JARIGEN			25-29 JARIGEN		
		2012	2014	2016	2012	2014	2016	2012	2014	2016	2012	2014	2016
● Grootsteden	Antwerpen	15,2	16,6	16,2	34,7	35,3	39,3	23,9	26,1	25,4	16,3	18,4	16,3
	Brussel	19,3	18,5	17,6	-	-	-	32,2	34,0	27,8	21,2	21,4	18,0
	Gent	11,2	13,2	12,9	32,3	38,2	42,9	21,0	23,8	23,5	11,5	14,7	13,1
	GEMIDDELDE	15,2	16,1	15,6	33,5	36,8	41,1	25,7	28,0	25,6	16,3	18,2	15,8
	Regionale Steden	Aalst	7,7	8,9	9,2	27,0	32,8	42,1	14,8	18,4	17,6	7,8	10,7
● Regionale Steden	Brugge	6,0	7,3	6,6	28,5	24,4	27,0	12,5	16,7	15,2	7,4	9,8	8,5
	Genk	12,2	13,6	12,8	38,9	32,8	31,8	23,1	27,1	20,6	13,4	17,7	13,5
	Hasselt	7,7	9,0	9,2	24,2	28,4	33,9	16,7	20,0	19,2	8,5	11,7	11,1
	Kortrijk	7,5	8,1	7,6	23,1	23,2	30,4	11,7	15,3	15,3	7,6	9,0	7,4
	Leuven	6,7	7,7	7,4	27,0	26,4	33,0	14,3	15,9	14,2	7,1	8,4	7,8
	Mechelen	8,9	9,9	10,0	28,8	29,0	32,9	17,4	19,4	21,3	9,6	11,0	10,8
	Oostende	11,9	13,6	13,3	30,1	34,1	34,7	21,8	23,5	22,5	13,6	17,8	17,5
	Roeselare	5,6	7,0	6,7	22,1	24,2	24,5	10,7	13,9	12,6	6,3	8,0	8,3
	Sint-Niklaas	8,3	9,7	10,0	29,8	27,3	37,4	15,4	17,7	18,1	9,2	12,0	12,3
	Turnhout	10,7	13,2	13,3	25,7	36,1	32,6	16,3	22,7	22,3	10,8	15,5	13,2
GEMIDDELDE	8,5	9,8	9,6	27,7	29,0	32,8	15,9	19,1	18,1	9,2	12,0	11,0	
● Provinciale Steden	Aarschot	5,8	6,8	5,8	29,6	35,6	25,5	13,6	18,1	12,1	6,4	8,1	7,7
	Deinze	4,0	5,0	4,8	22,0	13,6	9,4	7,3	12,2	10,5	4,9	6,4	6,6
	Dendermonde	5,6	6,8	7,0	22,6	32,5	30,3	11,5	15,1	14,5	6,2	7,6	7,6
	Diest	6,6	8,0	7,0	31,3	33,7	27,6	16,4	23,7	14,9	7,8	9,2	8,7
	Eeklo	8,2	9,8	9,4	28,8	33,6	42,3	15,7	20,7	17,2	9,0	13,0	11,3
	Geel	6,3	7,7	7,4	19,6	30,9	27,2	12,4	14,5	15,7	6,2	8,5	7,2
	Halle	6,3	7,0	6,9	21,5	7,0	28,7	12,1	30,3	14,4	7,3	7,7	7,8

CATEGORIE	TOTALE BEVOLKING			18-19 JARIGEN			20-24 JARIGEN			25-29 JARIGEN		
	2012	2014	2016	2012	2014	2016	2012	2014	2016	2012	2014	2016
Herentals	7,3	8,6	8,2	21,0	32,9	24,0	14,9	16,2	15,4	7,2	8,7	9,4
Ieper	6,1	7,1	6,4	11,7	28,9	23,1	9,1	11,8	11,0	6,9	8,3	8,4
Knokke-Heist	5,4	6,9	7,1	13,4	15,2	27,9	9,0	13,3	11,3	8,1	8,3	8,7
Lier	7,3	8,3	8,4	26,2	27,8	34,0	13,1	19,7	16,2	8,5	9,6	11,6
Lokeren	6,9	8,2	7,8	26,8	23,5	30,6	12,8	17,5	17,0	8,2	10,4	9,3
Mol	7,2	8,3	8,1	21,8	27,9	38,8	12,6	18,0	16,9	8,2	9,7	8,7
Oudenaarde	6,0	6,6	6,7	26,3	29,8	28,1	10,1	13,5	14,1	7,0	7,6	7,7
Ronse	12,7	13,0	12,5	43,8	31,7	40,0	23,9	25,2	24,1	13,8	14,2	13,5
Sint-Truiden	7,2	8,2	7,7	27,1	20,9	31,1	15,4	16,7	13,5	8,3	10,3	9,1
Tielt	4,2	5,4	4,9	12,5	18,3	13,7	7,9	10,3	10,3	4,4	7,3	6,1
Tienen	7,4	8,6	8,4	27,1	35,1	35,0	18,0	20,2	17,0	8,1	10,6	11,5
Tongeren	7,5	9,1	8,6	34,4	28,8	35,7	15,5	23,9	17,5	7,8	11,8	10,9
Vilvoorde	9,4	10,4	10,5	18,7	31,2	33,6	17,9	22,0	20,6	13,3	13,0	12,8
Waregem	4,7	5,6	4,9	11,9	24,4	20,6	10,2	11,8	9,2	4,9	6,5	4,5
GEMIDDELDE	6,8	7,9	7,5	23,7	26,8	28,9	13,3	17,8	14,9	7,7	9,4	9,0

Bron: VDAB en Actiris

In tabel 9 worden de werkloosheidscijfers voor het gehele Vlaamse Gewest weergegeven (inclusief de steden). Daaronder staan de cijfers voor de centrumsteden en provinciale steden samen. Als we vergelijken zien we dat de werkloosheidsgraden in de steden voor elk jaar en voor elke leeftijdscategorie hoger liggen dan die voor heel Vlaanderen.

Bij de voorbereiding van jongeren naar de arbeidsmarkt kan ook het jeugdwerk een rol spelen. Kinderen en jongeren verwerven er immers kennis, vaardigheden en attitudes die hen sterker maken in hun (professionele) leven.

Tabel 9. Werkloosheidsgraad (in percentage) van de totale bevolking en de jeugd in februari 2012, 2014 en 2016 voor het totale Vlaamse gewest en de geselecteerde Vlaamse steden.

CATEGORIE	TOTALE BEVOLKING			18-19 JARIGEN			20-24 JARIGEN			25-29 JARIGEN		
	2012	2014	2016	2012	2014	2016	2012	2014	2016	2012	2014	2016
• Vlaams Gewest	6,8	8,0	7,6	22,5	25,1	28,2	13,4	16,4	15,0	7,7	9,9	9,0
• Vlaamse steden	8,0	9,2	8,9	25,6	28,1	30,9	15,2	19,1	16,8	8,9	10,9	10,2

Bron: VDAB en Actiris

2. Jeugdwerk in de stad

2.1. WAT VERSTAAN WE ONDER JEUGDWERK?

Iedereen kan wel een voorbeeld geven van een jeugdwerkvereniging, maar een duidelijke, strikte afbakening die algemeen aanvaard wordt, is er niet.

De definitie die gehanteerd wordt in het Vlaams decreetaal kader², is als volgt: 'Sociaal-cultureel werk op basis van niet commerciële doelen voor of door de jeugd van drie tot en met dertig jaar, in de vrije tijd, onder educatieve begeleiding en ter bevordering van de algemene en integrale ontwikkeling van de jeugd die daaraan deelneemt op vrijwillige basis en dat wordt georganiseerd door jongeren, particuliere jeugdverenigingen, gemeentelijke openbare besturen of de Vlaamse Gemeenschapscommissie.'

Is dat ook de definitie waar de steden mee aan de slag gaan? Een screening van de websites van de steden leert ons dat (erkend) jeugdwerk niet door iedereen op dezelfde manier wordt ingevuld. Op een aantal websites van steden is helemaal geen omschrijving van jeugdwerk of een jeugdwerkvereniging terug te vinden.

Enkele vaststellingen:

- De maximumleeftijd verschilt. Zo wordt vooral de grens van 25 of 30 jaar gehanteerd, soms wordt er geen maximumleeftijd vermeld.
- Als minimumleeftijd wordt meestal de grens van 3 jaar gehanteerd, maar toch zijn er ook enkele steden die 2,5 of 6 jaar vooropstellen of geen minimumleeftijd kenbaar maken.
- Een aantal steden geeft aan dat het cruciaal is dat de activiteiten hoofdzakelijk door jongeren worden georganiseerd en/of begeleid om van jeugdwerk te kunnen spreken.
- Een aantal steden geeft aan dat jeugdwerk hoofdzakelijk een zaak van vrijwilligers moet zijn.
- Een aantal steden benoemt dat jeugdwerk regelmatig moet samenkomen en plakt daar een minimaal aantal contactmomenten op.
- In een aantal gevallen wordt duidelijk opgenomen dat sportgerichte werkingen niet onder (erkend) jeugdwerk thuishoren.

Uit de cijfers die we hieronder voorstellen wordt duidelijk dat jeugdwerk in de steden een heel rijk palet van initiatieven omvat, die al dan niet volledig in de vooropgestelde definitie in te passen zijn. Het blijft dus een uitdaging te bepalen wat jeugdwerk precies onderscheidt van andere initiatieven.

2.2. EEN BLIK OP HET JEUGDWERK IN DE STAD

Onderstaande cijfers zijn hoofdzakelijk afkomstig uit het Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015 (Schryvers, 2015). We wensen hierbij op te merken dat deze cijfers het resultaat zijn van een omvangrijke enquête bij gemeentebesturen over het beleidsveld jeugd. Het zijn dan ook de lokale besturen die zelf verantwoordelijk zijn voor de doorgegeven cijfers. Ook wordt er telkens duidelijk gemaakt van welke steden geen of slechts gedeeltelijke cijfers beschikbaar zijn. Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden slechts de Nederlandstalige jeugdwerkinitiatieven gerapporteerd. Voor specifieke tabellen per stad, verwijzen we door naar de digitale ontsluiting van het cijferboek (CJSM, sd)

De tabellen 10 en 11 tonen een overzicht van de verschillende jeugdwerkinitiatieven in de geselecteerde steden, respectievelijk voor Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De lijst van jeugdwerkvormen, opgenomen in de

² Decreet van 20 januari 2012 houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid, art. 2, 8°

tabellen, werd bij de bovengenoemde bevraging reeds bepaald. We zijn ons er van bewust dat er in de Vlaamse steden en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zeker nog heel wat andere jeugdwerkinitiatieven te vinden zijn die niet werden opgenomen in de tabellen. Toch geven de tabellen alvast een indicatie van de variatie binnen het (stedelijk) jeugdwerk.

In tabel 10 wordt een overzicht van de jeugdwerkinitiatieven gegeven binnen de centrum en provinciale steden. In de tabel zijn zowel stedelijke als particuliere jeugdwerkinitiatieven opgenomen. Stedelijke initiatieven worden geïnitieerd door de stad zelf, bij particuliere initiatieven zijn de organisatoren vzw's of feitelijke verenigingen. De tabel geeft weer wel welke jeugdwerkinitiatieven men in een stad kan vinden én wat de verhouding is tussen het particuliere en het stedelijk jeugdwerk. Een aantal jeugdwerkvormen worden uitgesproken georganiseerd door het particulier jeugdwerk. De jeugd- en jongerenbewegingen zijn hiervan het meest uitgesproken voorbeeld. Andere vormen kunnen zowel stedelijke als particuliere initiatieven zijn, zoals bijvoorbeeld de werkingen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Initiatieven zoals Grabbelpas of SWAP zijn dan weer uitsluitend stedelijke initiatieven.

Uit de cijfers blijkt dat de jeugd/jongerenwerkingen goed zijn voor 40% van het aanbod, zowel in de centrumsteden als de provinciale steden. Voor een aantal jeugdwerkvormen is er een groot verschil tussen de centrumsteden en provinciale steden over wie de initiatieven initieert. We denken hierbij aan het speelpleinwerk en de kinderboerderijen. Jeugdhuis tenslotte zijn binnen de steden voornamelijk particuliere initiatieven.

Er zijn in de tabellen geen cijfers opgenomen van Gent, Antwerpen, Aalst en Diest.

Tabel 10. Particuliere en stedelijke jeugdwerkinitiatieven per jeugdwerkform in de centrumsteden en de provinciale steden.

JEUGDWERKVORMEN	CENTRUMSTEDEN (N=10)			PROVINCIALE STEDEN (N=20)		
	Percentage particulier jeugdwerk	Percentage stedelijk jeugdwerk	Aandeel jeugdwerk-vormen in percentage	Percentage particulier jeugdwerk	Percentage stedelijk jeugdwerk	Aandeel jeugdwerk-vormen in percentage
• Amateuristische kunstbeoefening	100,0	0,0	1,6	100,0	0,0	8,9
• Andere	90,9	9,1	4,8	46,2	53,8	2,0
• Grabbelpas	0,0	100,0	0,9	0,0	100,0	1,4
• Initiatieven met als doel het organiseren van fuiven	100,0	0,0	8,4	100,0	0,0	3,0
• Initiatieven rond zingeving	100,0	0,0	1,2	100,0	0,0	1,8
• Initiatieven voor kinderen en jongeren met een beperking	54,5	45,5	1,6	57,9	42,1	2,9
• Jeugd/jongerenbeweging	100,0	0,0	41,4	100,0	0,0	43,1
• Jeugdatelier	95,0	5,0	2,9	62,5	37,5	1,2
• Jeugdhuis	97,6	2,4	6,0	80,8	19,2	3,9
• Jeugdmuziekatelier	92,6	7,4	3,9	60,0	40,0	2,3
• Jeugdvakanties	100,0	0,0	1,3	100,0	0,0	1,1
• Jeugdwerkinitiatieven voor laaggeschoolde jongeren	83,3	16,7	0,9	0,0	100,0	0,6
• Kinder- en jeugdboerderij	28,6	71,4	1,0	85,7	14,3	1,1

JEUGDWERKVORMEN	CENTRUMSTEDEN (N=10)			PROVINCIALE STEDEN (N=20)		
	Percentage particulier jeugdwerk	Percentage stedelijk jeugdwerk	Aandeel jeugdwerk-vormen in percentage	Percentage particulier jeugdwerk	Percentage stedelijk jeugdwerk	Aandeel jeugdwerk-vormen in percentage
• Kleuterwerkingen	0,0	100,0	0,6	13,3	86,7	2,3
• Politieke jongerenbeweging	100,0	0,0	6,0	100,0	0,0	9,8
• Speelpleinwerking	73,0	27,0	9,2	37,2	62,8	6,5
• Spelanimatie-initiatieven	100,0	0,0	1,0	100,0	0,0	0,3
• Studentenverenigingen	100,0	0,0	2,2	100,0	0,0	0,8
• SWAP	0,0	100,0	0,4	0,0	100,0	0,5
• Tienerwerking	0,0	100,0	0,6	0,0	100,0	2,3
• Werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren	56,5	43,5	3,3	42,3	57,7	3,9
• Zelforganisaties allochtone jongeren	100,0	0,0	0,9	100,0	0,0	0,5

Bron: Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015

Tabel 11 toont welke jeugdwerkinitiatieven aanwezig zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De tabel geeft per jeugdwerkform het aantal door de VGC erkende en ondersteunde initiatieven in 2014 weer. De VGC ondersteunt zowel particuliere als gemeentelijke jeugdwerkinitiatieven. Daarnaast is de VGC ook zelf initiatiefnemer. De speelpleinen nemen het grootste aandeel voor zich.

Tabel 11. Aantal jeugdwerkinitiatieven in het Brussels Hoofdstedelijk gewest.

SOORT JEUGDWERKINITIATIEVEN	AANTAL JEUGDWERK-INITIATIEVEN	AANDEEL PER JEUGDWERKVORM IN PERCENTAGE
	• Speelpleinwerking	52
• Jeugd-/jongerenbeweging	29	16,0
• Jeugdhuis	18	9,9
• Amateuristische kunstbeoefening	14	7,7
• Jeugdmuziekatelier	10	5,5
• Werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren	10	5,5
• Jeugdatelier	8	4,4
• Werkingen voor kinderen en jongeren met een beperking	7	3,9
• Jeugdvakanties	2	1,1
• Andere	31	17,1
• SOM	181	100

Bron: Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015
Bron cijfers Brussel: VGC

In Tabel 12 wordt de jeugdwerkindex opgenomen. Dat is een berekening van het aantal stedelijke en particuliere jeugdinitiatieven per stad per 1000 inwonende kinderen en jongeren jonger dan 25 jaar. De jeugdwerkindex voor de drie grootsteden kon niet worden berekend omdat we slechts over gedeeltelijke cijfers beschikken voor deze

steden. De jeugdwerindex ligt hoger voor de provinciale steden dan voor de regionale steden. Ook al zijn er verschillen binnen de verschillende steden, toch is het duidelijk dat er gemiddeld in de regionale steden minder jeugdwerkinitiatieven zijn dan in de provinciale steden. Het is belangrijk op te merken dat de jeugdwerindex geen uitspraak doet over de grootte van het bereik van kinderen en jongeren. Een lagere index wil dus niet zeggen dat binnen een stad minder kinderen en jongeren lid zijn van een jeugdwerkinitiatief. De algemene Vlaamse jeugdwerindex voor alle Vlaamse gemeenten bedraagt 3,73 (zoals bepaald in het cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015). In dat kader doen de steden het zeker niet slecht ten opzichte van de andere lokale besturen in Vlaanderen.

Tabel 12. Aantal jeugdwerkinitiatieven en de jeugdwerindex (JWI) in de Vlaamse steden. De jeugdwerindex is het aantal jeugdwerkinitiatieven per stad per 1000 personen jonger dan 25. Als de gegevens niet beschikbaar zijn, wordt dit aangegeven met °.

REGIONALE STEDEN	JEUGDINITIATIEVEN	JWI	PROVINCIALE STEDEN	JEUGDINITIATIEVEN	JWI
Aalst	°	°	Aarschot	58	8,2
Brugge	155	5,2	Deinze	30	3,7
Genk	51	2,7	Dendermonde	34	2,9
Hasselt	51	2,7	Diest	4	0,7
Kortrijk	107	5,1	Eeklo	34	6,3
Leuven	75	2,8	Geel	34	3,4
Mechelen	71	2,8	Halle	45	4,1
Oostende	60	3,8	Herentals	31	4,5
Roeselare	58	3,5	Ieper	54	5,7
Sint-Niklaas	62	2,9	Knokke-Heist	42	6,6
Turnhout	70	6,1	Lier	38	4,1
			Lokeren	41	3,4
			Mol	42	4,5
			Oudenaarde	31	3,8
			Ronse	26	3,2
			Sint-Truiden	64	6,5
			Tielt	29	5,4
			Tienen	35	4,1
			Tongeren	27	3,5
			Vilvoorde	35	2,5
			Waregem	42	4,1
GEMIDDELDE	76	3,8	GEMIDDELDE	37	4,3

Bron: Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015

2.3. ONDERSTEUNING DOOR DE STAD

2.3.1 Subsidies

Elke stad in onze selectie ondersteunt het jeugdwerk in de vorm van subsidies. In Tabel 13 worden de gebruikte instrumenten opgesomd per stad. Het meest gebruikte ondersteuningsinstrument is de structurele werkingsubsidie, de subsidie voor kadervorming en de projectmatige subsidie. Retributies (bv. korting voor

afvalophaling) zijn de minst populaire vorm van subsidies. Subsidies om toegankelijkheid te verhogen zijn duidelijk meer gangbaar in centrumsteden dan in provinciale steden.

Tabel 13. Gebruikte ondersteuningsinstrumenten voor de Vlaamse steden. Als de gegevens niet beschikbaar zijn, wordt dit aangegeven met °.

CATEGORIE		STRUCTURELE WERKINGS-SUBSIDIES	SUBSIDIES OM TOEGANKELIJKHEID TE VERHOGEN	SUBSIDIES KADER-VORMING	PROJECT-MATIGE SUBSIDIES	RETRIBUTIES	
● Centrumsteden	Antwerpen	°	°	°	°	°	
	Brugge	JA	JA	JA	JA	JA	
	Genk	JA	NEEN	JA	JA	NEEN	
	Gent	NEEN	JA	JA	JA	NEEN	
	Hasselt	JA	JA	JA	JA	NEEN	
	Kortrijk	JA	JA	JA	JA	JA	
	Leuven	°	°	°	°	°	
	Mechelen	JA	JA	JA	JA	JA	
	Oostende	JA	JA	JA	JA	NEEN	
	Roeselare	JA	NEEN	JA	JA	NEEN	
	Sint-Niklaas	JA	JA	JA	JA	JA	
	Turnhout	JA	JA	JA	JA	JA	
		percentage steden die deze subsidies aanbieden	90,0	80,0	100,0	100,0	50,0
	● Provinciale steden	Aarschot	JA	NEEN	JA	JA	NEEN
		Deinze	JA	JA	JA	JA	NEEN
Dendermonde		°	°	°	°	°	
Eeklo		JA	JA	JA	JA	JA	
Geel		JA	JA	NEEN	JA	JA	
Halle		JA	NEEN	JA	JA	NEEN	
Herentals		JA	JA	JA	JA	JA	
Ieper		JA	NEEN	JA	JA	NEEN	
Knokke-Heist		JA	NEEN	JA	JA	NEEN	
Lier		JA	JA	JA	NEEN	JA	
Lokeren		JA	NEEN	JA	JA	NEEN	
Mol		JA	NEEN	JA	JA	NEEN	
Oudenaarde		JA	JA	JA	JA	JA	
Ronse		JA	NEEN	JA	JA	NEEN	
Sint-Truiden		JA	JA	JA	JA	JA	
Tielt		JA	JA	JA	JA	NEEN	
Tienen		JA	NEEN	JA	JA	NEEN	
Tongeren		JA	NEEN	JA	JA	JA	
Vilvoorde		JA	JA	JA	JA	NEEN	
Waregem	JA	JA	JA	JA	NEEN		
	percentage steden die deze subsidies aanbieden	100,0	52,6	94,7	94,7	36,8	

Bron: Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015

2.3.2 Jeugdwerkinfrastructuur

Voldoende vaste jeugdwerkinfrastructuur kan mee garanderen dat jongeren voldoende ruimte krijgen in een stad. Onder vaste jeugdwerkinfrastructuur verstaan we onder andere jeugdcentra, jeugdwerklokalen, maar ook repetitielokalen, jeugdverblijfscentra, formele buitenspeelruimte (zoals speelpleintjes), skateparken, speelstraten, fuifzalen, enzovoort. Genoeg ruimte voor jongeren is een uitdaging die vaak problematischer is voor stedelijk jeugdwerk. In het onderzoek 'Jeugdhuizen in Vlaanderen' (De Pauw, et al., 2014) bijvoorbeeld zien we dat er vaker infrastructurale problemen zijn naarmate het jeugdhuis in een meer stedelijke omgeving ligt.

In de data van het Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015 (Tabel 14 en Tabel 15) zien we dat provinciale steden gemiddeld over minder vaste jeugdwerkinfrastructuur beschikken dan centrumsteden. Dat is echter logisch, aangezien het gemiddeld aantal jongeren in de provinciale steden (11.122 personen jonger dan 31 jaar) lager is dan in de centrum steden (27.123 personen jonger dan 31 jaar). De provinciale steden beschikken wel over meer vaste jeugdwerkinfrastructuur die eigendom is van de jeugdorganisaties. In centrumsteden is het grootste aandeel jeugdwerkinfrastructuur eigendom van de stad³. Voor provinciale steden is het aandeel van de stad ook het grootst maar het verschil met het aandeel van de parochie is veel kleiner. We zien grote verschillen tussen de steden. Zo is de jeugdwerkinfrastructuur in Kortrijk maar voor 1,7% eigendom van de jeugdwerkorganisaties en 91,7 % eigendom. In Herentals is dan weer 58,9 % eigendom van de organisaties zelf en slechts 33,3 % eigendom van de stad. In Tienen is de jeugdwerkinfrastructuur volledig in handen van de parochie en private partners. In heel Vlaanderen is 21,7% van de jeugdwerkinfrastructuur eigendom van de jeugdwerkorganisaties zelf, 49,1% van de gemeente/stad, 19,5% van de parochie en 7,6% eigendom van private partners. In centrumsteden is de jeugdwerkinfrastructuur minder vaak eigendom van de organisaties en vaker privé- of parochie-eigendom dan in de rest van Vlaanderen. Het aandeel van de stad blijft even groot voor de centrumsteden. Bij de provinciale steden ligt het aandeel van de stad een stuk lager. Hier valt het hoge percentage van de parochie op.

³ In de data van het cijferboek werd er ook een aandeel "andere overheden" voorzien. Gezien dit slechts over een beperkt percentage gaat, werden deze cijfers niet meegenomen in tabel 14 en 15. Voor heel Vlaanderen bestaat het aandeel "andere overheden" uit 0.4 procent.

Tabel 14. Vaste jeugdwerkinfrastructuur in de Vlaamse centrumsteden en het relatieve aandeel in percentage dat eigendom is van de organisaties, de steden of de particulieren. Als de gegevens niet beschikbaar zijn, wordt dit aangegeven met °.

CATEGORIE		AANTAL	AANDEEL EIGENDOM ORGANISATIE	AANDEEL EIGENDOM STAD	AANDEEL EIGENDOM PAROCHIE	AANDEEL EIGENDOM PRIVAAT
● Centrumsteden	Antwerpen	°	°	°	°	°
	Brugge	47	4,3	76,6	14,9	4,9
	Genk	22	4,5	68,2	13,6	13,6
	Gent	°	°	°	°	°
	Hasselt	19	15,8	84,2	0,0	0,0
	Kortrijk	60	1,7	91,7	0,0	6,7
	Leuven	32	21,9	18,8	50,0	9,4
	Mechelen	22	4,5	13,6	68,2	13,6
	Oostende	31	3,2	80,6	6,5	6,5
	Roeselare	19	12,2	51,2	26,5	9,7
	Sint-Niklaas	10	20,0	40,0	40,0	0,0
	Turnhout	22	21,9	18,8	50,0	9,4
	GEMIDDELDE	28,4	12,2	51,2	26,5	9,7

Bron: Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015

Tabel 15. Vaste jeugdwerkinfrastructuur in de Vlaamse provinciale steden en het relatieve aandeel in percentage dat eigendom is van de organisaties, de steden of de particulieren. Als de gegevens niet beschikbaar zijn, wordt dit aangegeven met °.

CATEGORIE		AANTAL	AANDEEL EIGENDOM ORGANISATIE	AANDEEL EIGENDOM STAD	AANDEEL EIGENDOM PAROCHIE	AANDEEL EIGENDOM PRIVAAT
● Provinciale steden	Aarschot	9	0,0	33,3	33,3	33,3
	Deinze	9	33,3	55,6	0,0	0,0
	Dendermonde	°	°	°	°	°
	Diest	°	°	°	°	°
	Eeklo	10	40,0	40,0	10,0	0,0
	Geel	13	7,7	46,2	38,5	7,7
	Halle	21	42,9	14,3	38,1	4,8
	Herentals	12	58,3	33,3	8,3	0,0
	Ieper	26	7,7	73,1	7,7	11,5
	Knokke-Heist	8	0,0	50,0	25,0	25,0
	Lier	6	16,7	33,3	50,0	0,0
	Lokeren	11	0,0	18,2	72,7	9,1
	Mol	20	10,0	15,0	75,0	0,0
	Oudenaarde	19	10,5	47,4	15,8	26,3
	Ronse	6	33,3	0,0	0,0	33,3
	Sint-Truiden	14	28,6	21,4	42,9	7,1
	Tielt	12	8,3	83,3	0,0	8,3
	Tienen	14	0,0	0,0	42,9	57,1
	Tongeren	9	44,4	33,3	11,1	0,0
	Vilvoorde	12	16,7	16,7	58,3	8,3
Waregem	23	17,4	78,3	4,3	0,0	
GEMIDDELDE	13,4	20,9	36,5	28,1	12,2	

Bron: Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015

Elke stad die cijfers over jeugdwerkinfrastructuur aanleverde, gaf aan acties te ontwikkelen in het kader van de jeugdwerkinfrastructuur. In Tabel 16 staan de percentages van de steden die acties ontwikkelen rond bepaalde thema's.

Centrumsteden zetten meer in op geluidsisolatie, waarschijnlijk door de hogere bevolkingsdichtheid in centrumsteden in vergelijking met provinciale steden. Ook wordt er meer aandacht besteed aan inbraak- en vandalisme preventie, toegankelijkheid en duurzaamheid. In provinciale steden krijgt veiligheid, beschikbaarheid en inrichting van de directe omgeving meer aandacht.

Tabel 16. Percentage Vlaamse steden die acties ontwikkelen rond jeugdwerkinfrastructuur.

% STEDEN DIE ACTIES ONTWIKKELEN OMTRENT HET THEMA	% STEDEN DIE ACTIES ONTWIKKELEN OMTRENT HET THEMA	
	CENTRUMSTEDEN	PROVINCIALE STEDEN
Beschikbaarheid	0	36,8
Inrichting van de directe omgeving	10	36,8
Veiligheid	70	78,9
Geluidsisolatie	50	10,5
Inbraak- en vandalismpreventie	60	10,5
Hygiëne en sanitair	40	26,3
Ruimtelijke vestiging	10	10,5
Toegankelijkheid	60	26,3
Duurzaamheid	70	15,8

Bron: Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015

Dat steden vaak acties ondernemen rond veiligheid, moet binnen een ruimer kader bekeken worden. De opkomst van de risicosamenleving, met een streven naar absolute veiligheid, maakt dat alle gemeenten en steden hier sterk op inzetten. Ook de prioriteitenregeling van de Vlaamse overheid bij de ondersteuning van het lokale jeugd-beleid versterkt dit gegeven (Afdeling Jeugd, 2015). Als voorbeeld nemen we de prioriteit "brandveiligheid", die in de beleidsperiode 2011-2013 naar voor werd geschoven. Uit Tabel 17 blijkt dat de steden vaak acties ondernemen in het kader van de brandveiligheid van de jeugdwerkinfrastructuur.

Tabel 17. Percentage Vlaamse steden die acties ontwikkelen omtrent brandveiligheid.

% STEDEN DIE BRANDVEILIGHEIDSACTIES ORGANISEREN	% STEDEN DIE BRANDVEILIGHEIDSACTIES ORGANISEREN	
	CENTRUMSTEDEN	PROVINCIALE STEDEN
Controle door de brandweer	90	89,5
Evacuatieoefeningen	0	15,8
Aanschaf en controle brandblussers	70	78,9
Aanschaf en controle rookmelders	40	68,4
Sensibiliseringscampagne	50	31,6

Bron: Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015

2.3.3 Materiële dienstverlening

Elke stad die cijfers aanleverde voor het Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid geeft aan dat ze het lokale jeugdwerk materieel ondersteunt en over een uitleendienst beschikt. Het soort materiële ondersteuning varieert echter nogal per stad. In de tabel hieronder wordt duidelijk dat centrumsteden minder vaak knutselmateriaal, kampeermateriaal, didactisch materiaal en brandpreventiemateriaal aanbieden. In de centrumsteden wordt wel vaker assistentie geboden bij grootschalige events dan in de provinciale steden.

Tabel 18. Percentage Vlaamse steden dat steun biedt aan jeugdwerkorganisaties.

% STEDEN DIE STEUN AANBIEDEN	% STEDEN DIE STEUN AANBIEDEN	
	CENTRUMSTEDEN	PROVINCIALE STEDEN
Uitleendienst - Feestmateriaal	90	94,7
Uitleendienst - Audiovisueel materiaal	70	94,7
Uitleendienst - Sportmateriaal	40	57,9
Knutselmateriaal	20	68,4
Uitleendienst - Kampeermateriaal	20	42,1
Uitleendienst - Didactisch materiaal	10	36,8
Uitleendienst - Veiligheidsmateriaal	60	73,7
Vervoer van materiaal	70	52,6
Drukkerij/kopiedienst	0	21,1
Klusjesdienst - Kleine klussen	50	36,8
Klusjesdienst - Grote werken	10	26,3
Aanplakzuilen	80	73,7
ICT ondersteuning	10	21,1
Assistentie bij grootschalige events	40	26,3
Brandpreventie- en bestrijdingsmateriaal	70	94,7
Samenwerking met brandweer	60	63,2
Samenwerking met politie	30	10,5

Bron: Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015

2.3.4 Initiatieven toegankelijkheid

Sommige steden proberen actief de toegankelijkheid van het jeugdwerk in hun stad te verhogen. De steden in Tabel 19 gaven aan dat ze toelidingsinitiatieven organiseren of kortingen geven aan bepaalde doelgroepen. Toelidingsinitiatieven zijn bijvoorbeeld het inschakelen van sleutelfiguren en/of -organisaties en het organiseren van doelgroepgerichte promotieactiviteiten. Kortingen houden onder andere participatiecheques en kortingen op activiteiten, kampen of uniformen in.

Tabel 19. De toelidingsinitiatieven en kortingen die Vlaamse steden aanbieden aan jeugdwerkorganisaties per stad.

	TOELEIDINGSINITIATIEVEN			KORTINGEN		
	Armoede	Functiebeperking	Buitenlandse herkomst	Armoede	Functiebeperking	Buitenlandse herkomst
• Aarschot	JA	NEEN	NEEN	JA	NEEN	NEEN
• Brugge	NEEN	NEEN	NEEN	JA	NEEN	NEEN
• Eeklo	JA	JA	NEEN	JA	JA	NEEN
• Geel	JA	NEEN	JA	JA	NEEN	JA
• Hasselt	JA	JA	JA	JA	JA	JA
• Knokke-Heist	JA	NEEN	NEEN	JA	NEEN	NEEN
• Kortrijk	NEEN	NEEN	JA	JA	NEEN	NEEN
• Lier	JA	NEEN	JA	JA	NEEN	NEEN
• Lokeren	JA	NEEN	JA	JA	NEEN	NEEN
• Mol	JA	NEEN	JA	JA	NEEN	JA
• Oudenaarde	JA	JA	NEEN	JA	JA	NEEN
• Sint-Truiden	JA	JA	JA	JA	NEEN	JA
• Tienen	JA	NEEN	JA	JA	NEEN	JA
• Tongeren	JA	JA	JA	JA	NEEN	NEEN
• Waregem	NEEN	NEEN	JA	JA	NEEN	JA

Bron: Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015

2.4. PARTICIPATIE VAN KINDEREN EN JONGEREN AAN HET JEUGDWERK

Een volledig overzicht van het aantal kinderen en jongeren die participeren aan Vlaamse jeugdwerkinitiatieven ontbreekt. We beschikken wel over de participatiecijfers van een representatieve steekproef van 12-18 jarigen uit de drie grootsteden: Antwerpen, Brussel en Gent, en een controlesteekproef uit de rest van Vlaanderen. Die data werden verzameld door het Jeugdonderzoeksplatform (JOP) in de context van de JOP-schoolmonitor. Jongeren werden zo via hun school over verschillende onderwerpen bevraagd, waaronder hun vrijetijdsbesteding. We onderscheiden vijf grote categorieën verenigingen: de 'klassieke' jeugdverenigingen (scouts, Chiro, enz), sportverenigingen, cultuurverenigingen (dans, toneel, muziekschool, enz), doelgroep verenigingen (allochtonenverenigingen, levensbeschouwelijke verenigingen, enz) en sociale bewegingen (actiegroepen rond derde wereld, verenigingen die andere helpen, enz). In Tabel 20 zien we dat ongeveer een kwart van de jongeren die in een grootstad schoollopen lid is van een jeugdvereniging. Tabel 21 maakt duidelijk dat dit percentage iets lager ligt voor jongeren met een buitenlandse herkomst (17,8 %).

In het onderzoek 'Jeugdbewegingen in Vlaanderen' (De Pauw, Vermeersch, Coussée, Vettenburg, & Van Houtte, 2010) werd aan de leiding van de jeugdbewegingsgroepen een subjectieve inschatting gevraagd van de participatiegraad van jongeren en kinderen met een buitenlandse herkomst of met een achtergrond van kansarmoede. Vreemd genoeg werden er geen significante verschillen vastgesteld wat de diversiteit van de leden naar verstedelijkingsgraad betreft. De inschatting van de leiding van de diversiteit van de leden was wel hoger in kleine groepen dan in grote groepen. Dat is natuurlijk geen objectieve meting van de participatie van jongeren met een buitenlandse herkomst. Wel blijkt uit dit onderzoek dat er meer ethnocentrisme (de neiging om de eigen cultuur als norm te hanteren bij het beoordelen van andere culturen) leeft bij leden van landelijke groepen dan bij

leden van stedelijke groepen van reguliere jeugdbewegingen. Dat zou kunnen wijzen op minder blootstelling aan andere culturen in landelijke jeugdbewegingsgroepen. In het onderzoek 'Jeugdhuizen in Vlaanderen' (De Pauw, et al., 2014) werd wel een positieve samenhang gevonden tussen het percentage jongeren met een buitenlandse herkomst en de verstedelijkingsgraad van de ligging van het jeugdhuis. Ook geven stedelijke groepen vaker aan dat het een meerwaarde is als beroepskrachten nieuwe doelgroepen introduceren. Naast het hogere percentage jongeren met een buitenlandse herkomst in stedelijke gebieden, zou dat gegeven mee een verklaring kunnen zijn voor het grotere aandeel allochtone jongeren in deze jeugdhuizen.

Tabel 20. Het percentage jongeren in Antwerpen, Brussel, Gent en de rest van Vlaanderen die lid zijn van jeugdverenigingen, sportverenigingen, cultuurverenigingen, doelgroepverenigingen en sociale bewegingen volgens een bevraging van een representatieve steekproef van 12-18 jarigen (Antwerpen: n=1.394, Gent: n=1.421, Brussel: n=1.099, Vlaanderen: n=3.250).

PARTICIPATIE VAN ALLE BEVRAAGDE JONGEREN (%)	JEUGDVERENIGING	SPORTVERENIGING	CULTUURVERENIGINGEN	DOELGROEP VERENIGING	SOCIALE BEWEGING
Antwerpen	21,7	43,3	16,8	8,0	3,5
Brussel	22,7	37,3	13,6	18,0	6,7
Gent	31,8	50,7	18,0	5,6	3,9
GEMIDDELDE	25,4	43,8	16,1	10,5	4,7
Rest van Vlaanderen	31,0	54,8	18,1	8,9	8,1

Bron: JOP schoolmonitor 2013

Sportverenigingen zijn erg populair bij beide groepen jongeren. Doelgroepverenigingen zijn populair bij jongeren met een buitenlandse herkomst. In deze participatiedata zien we geen grotere participatie van jongeren met een buitenlandse herkomst in de grootsteden in vergelijking met de rest van Vlaanderen, terwijl ze toch een groter deel van de jonge bevolking in deze steden uitmaken (zie Tabel 4 en 5).

Tabel 21. Het percentage jongeren met een buitenlandse herkomst in Antwerpen, Brussel, Gent en de rest van Vlaanderen dat lid is van jeugdverenigingen, sportverenigingen, cultuurverenigingen, doelgroepverenigingen en sociale bewegingen volgens een bevraging van een representatieve steekproef van 12-18 jarigen (Antwerpen: n=575, Gent: n=357, Brussel: n=883, Vlaanderen: n=844).

PARTICIPATIE VAN JONGEREN MET EEN BUITENLANDSE HERKOMST (%)	JEUGDVERENIGING	SPORTVERENIGING	CULTUURVERENIGINGEN	DOELGROEP VERENIGING	SOCIALE BEWEGING
Antwerpen	12,7	32,5	10,9	16,2	3,2
Brussel	19,2	34,6	8,8	21,5	6,0
Gent	21,5	39,6	12,2	15,9	5,0
GEMIDDELDE	17,8	35,6	10,6	17,9	4,7
Rest van Vlaanderen	25,5	49,2	15,2	21,5	10,0

Bron: JOP schoolmonitor 2013

In een onderzoek naar verschillen in participatie aan het verenigingsleven naar verstedelijking bij Vlaamse jongeren wordt hier dieper op ingegaan (Smits, 2015). Daarin wordt gesteld dat uit de analyses blijkt dat de objectieve en subjectieve maat van urbanisatie dezelfde resultaten opleveren. Hoe jongeren hun omgeving percipiëren komt duidelijk overeen met de objectieve regionale opdeling. Die bevinding biedt verdere steun voor de bruikbaarheid van de administratieve classificatie voor beleidsvoorbereidend werk. Ten tweede wordt duidelijk dat grootsteden sterk verschillen in demografische kenmerken van de rest van Vlaanderen en dat de verschillen in participatie naar urbanisatiegraad grotendeels toegeschreven kunnen worden aan deze verschillen in demografische samenstelling van de onderscheiden regio's. Alleen de participatie aan culturele, jeugd- en

sportverenigingen is kleiner in de grootsteden dan elders, terwijl jongeren in de grootsteden zich meer engageren in sociale en doelgroepverenigingen. Uiteraard spelen verschillen in het bestaand aanbod van de regio's hierin een belangrijke rol. De bevinding dat de verschillen naar verstedelijkinggraad grotendeels verdwijnen na controle voor de bevolkingssamenstelling, dient zorgvuldig geïnterpreteerd te worden. Het betekent dat steden wat betreft sociale participatie het niet slechter doen gegeven de kenmerken van hun inwoners. Dat impliceert uiteraard ook dat wat betreft participatie steden er momenteel nog niet in slagen om te compenseren voor de sociale achterstelling en kwetsbaarheid van bevolking. Daar komt nog bij dat de verschillen tussen steden en niet stedelijke gebieden beperkt blijven omdat steden een groter aantal mensen heeft dat lid is van doelgroep- en sociale verenigingen. Dergelijke verenigingen doen uiterst zinvol werk. In vergelijking met andere verenigingen hebben ze echter wel de beperking dat ze qua sociale samenstelling nog homogener zijn. In dat opzicht is hun potentieel om bruggen te slaan tussen mensen met verschillende achtergronden – en op die manier zogenaamd 'bridging social capital' te genereren – beperkter.

2.5. BEGELEIDING IN HET JEUGDWERK

Er zijn niet veel cijfers beschikbaar over hoeveel jongeren en volwassenen een begeleidersrol opnemen binnen het jeugdwerk, noch als vrijwilliger, noch als beroepskracht. In dit hoofdstuk proberen we toch een aantal interessante gegevens op te lijsten.

Uit de gegevens van het Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015 blijkt dat in alle steden jeugdconsulenten aan de slag zijn. Vaak werven steden in de vakantieperioden daarnaast extra personeel aan voor hun eigen vakantiewerking. Op de vraag of er tijdens de zomer van 2014 beroep werd gedaan op tijdelijk personeel voor vakantiewerking, antwoordden er 7 van de 12 centrumsteden (die de vraag invulden) positief. Bij de provinciale steden vulden 20 van de 21 steden de vraag in, 14 antwoordden er positief (of 70%). Voor de steden die geen extra personeel aanwerven, betekent dit dat in die steden wordt gerekend op het vast personeel en/of vrijwilligers voor de stedelijke vakantie-initiatieven. Uit de gegevens blijkt ook dat de steden het extra-personeel in de meeste gevallen een studentencontract aanbieden: dit is het geval in 17 steden. 12 provinciale steden gaan aan de slag met een contract o.b.v. het monitorenstatuut. 5 steden maken gebruik van zowel de monitoren-contracten als de studentencontracten⁴. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geven 5 van de 9 gemeenten aan dat tijdelijk personeel wordt aangeworven tijdens de zomervakantie.

Om een zicht te krijgen op de begeleiding van het particulier jeugdwerk, is het sprokkelen naar cijfers. Globale cijfers over de begeleiding van lokale initiatieven zijn niet voorhanden op Vlaams niveau. Wel kunnen we nagaan hoeveel verenigingen die erkend en gesubsidieerd worden via het decreet op het vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid investeren in een werking en/of activiteiten in de Vlaamse steden. Dit betekent dat die verenigingen middelen én ook personeelsinzet vrijmaken om concreet aan de slag te gaan binnen een stad. Een aantal verenigingen richten zich specifiek naar de uitbouw en/of de ondersteuning van het jeugdwerk in de stad. We denken hierbij aan Jes, PAJ, Uit de Marge, Formaat, Chirojeugd Vlaanderen, Scouts en Gidsen Vlaanderen, KAJ,... 20 van de 64 verenigingen, die in 2016 erkend zijn als landelijk georganiseerd jeugdwerk, zetten expliciet werkingen op binnen een stedelijke context of ondersteunen expliciet lokale stedelijke jeugdwerkinitiatieven. Daarnaast zetten ook 10 van de 21 erkende verenigingen cultuureducatie en 5 van de 14 verenigingen informatie en participatie initiatieven op in een stedelijke context. Tenslotte worden er vanuit Vlaanderen regelmatig ook experimentele projecten goedgekeurd die binnen een stad worden opgezet.

⁴ Voor verdere uitleg over studentencontracten en monitorenstatuut: zie p. 32-33 van het Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015.

De voorbije jaren werden ook een aantal jeugdwerkvormen onder de loep genomen door de afdeling Jeugd. Uit deze onderzoeken komen ook een aantal interessante resultaten m.b.t. het stedelijk jeugdwerk en de begeleiding:

Uit de resultaten van het onderzoek 'Jeugdbewegingen in Vlaanderen' (De Pauw, Vermeersch, Coussée, Vettenburg, & Van Houtte, 2010) blijkt dat de gemiddelde leeftijd waarop kinderen die later doorgroeien naar leiding zich aansluiten bij een jeugdbeweging beduidend lager ligt in sterk verstedelijkte gebieden (8,5) dan in zwak verstedelijkte gebieden (9,4). In tegenstelling tot de leeftijd waarop men zich inschrijft voor een jeugdbeweging, stijgt de leeftijd waarop men in de leiding gaat naarmate het gebied waarin de groep ligt stedelijker is. Het aandeel van leiding met hoger geschoolde ouders stijgt naarmate de verstedelijking en grootte van de groep. Als het gaat over motivatie en engagement zijn er weinig significante verschillen naar stedelijkheid al steekt de leiding in een sterk verstedelijkt gebied gemiddeld iets meer tijd in de beweging dan hun collega's uit kleine en rurale groepen en wordt er minder vaak voor de meest nabijgelegen groep gekozen. In stedelijk gelegen groepen heeft men doorgaans iets minder jaren als leiding achter de rug, en jongens zijn gemiddeld bijna een half jaar langer actief in de leiding dan de meisjes.

In het onderzoeksrapport 'Jeugdhuizen in Vlaanderen' (De Pauw, et al., 2014) lezen we verder nog dat jeugdhuizen die in sterk verstedelijkt gebied liggen, gemiddeld een beter personeelsbeleid hebben. De algemene tevredenheid van de vrijwilligers ligt hoger in jeugdhuizen die in een stedelijke omgeving liggen, ten opzichte van jeugdhuizen met een groter bereik van jongeren en jeugdhuizen die lid zijn van een koepel.

Het onderzoek 'Speelpleinwerkingen in Vlaanderen en Brussel' (Meire J., 2015) concludeert ondermeer dat speelpleinwerkingen in sterk verstedelijkt gebied een groter tekort en verloop van begeleiders ervaren. Deze speelpleinen vinden ook moeilijker opvolging voor het speelpleinbestuur in vergelijking met de rest in Vlaanderen.

Tot slot kijken we ook nog even naar de vorming van de begeleiding. Daarbij geven we cijfers van de geattesteerde kadervorming in 2014. We wijzen er wel op dat alleen die cursussen en deelnemers meegeteld zijn waarvan we over de volledige gegevens beschikken.

In 2014 volgden 5.368 jongeren een cursus kadervorming in Vlaanderen. Er werden in totaal 179 cursussen georganiseerd. 40% van deze cursussen vond plaats in de Vlaamse centrumsteden, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of de provinciale steden. Van het totale aantal deelnemers komt er 36% (1.947 deelnemers) uit de centrumsteden, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of de provinciale steden.

Deelnemers uit steden lijken geen significante voorkeur te hebben voor cursussen in de stad of daarbuiten. Bij deelnemers uit overige gemeenten zien we dat er iets minder voorkeur is om een cursus in de stad te volgen.

Tabel 22. Het aantal geattesteerde kadervormingscursussen in 2014. Onder verstedelijkt gebied bedoelen we alle Vlaamse centrumsteden en provinciale steden en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

GEATTESTEERDE KADERVORMING	CURSUS IN VERSTEDELIJKT GEBIED	CURSUS IN OVERIGE GEMEENTEN	TOTAAL AANTAL DEELNEMERS
• Aantal cursussen	71 (40%)	108 (60%)	179
• Aantal deelnemers	2.212 (41%)	3.156 (59%)	5.368
• Aantal deelnemers uit verstedelijkt gebied	877 (45%)	1.070 (55%)	1.947
• Aantal deelnemers uit overige gemeenten	1.335 (39%)	2.086 (61%)	3.421

Uit twee onderzoeken blijkt trouwens dat de geattesteerde vorming binnen een stedelijke context serieus wordt genomen:

Het onderzoek 'Speelpleinwerkingen in Vlaanderen en Brussel (Meire J., 2015)' vermeldt dat "in verstedelijkte samenhouden gebieden er verhoudingsgewijs meer jongeren met een attest hoofdanimator worden geteld dan in werkingen in zwak of matig verstedelijkt gebied".

In het onderzoek 'Jeugdbewegingen in Vlaanderen' (De Pauw P., 2010) concludeert men dat "het volgen van de cursus hoofdanimator trouwens toeneemt samen met de verstedelijkingsgraad".

In cijfers gevat?

Deze brochure zoomt in op de levensomstandigheden en kenmerken van jonge mensen in Vlaamse steden. Ze bevat ook een overzicht van de stedelijke jeugdwerkinitiatieven en de participatie daaraan.

"Met cijfers de tijd in beeld gebracht", wordt weleens gezegd. Dit is wat we met deze brochure deden. Het is een momentopname. Als je goed kijkt, zal je zien dat er voortdurend dingen in beweging zijn: een constante instroom van nieuwe projecten, nieuwe ideeën en nieuwe mensen maken van het Vlaamse jeugdwerk immers een zeer dynamische én boeiende sector.

Toch zien we doorheen de cijfers een aantal uitdagingen en opportuniteiten naar boven borrelen. In de tabellen in hoofdstuk 1 en hoofdstuk 2 kunnen jeugdwerkorganisaties, stedelijke ambtenaren en politici inspiratie vinden om het jeugdwerk in hun stad te versterken. Hopelijk zijn de gegevens uit deze brochure een start voor een verder denkproces over jeugdwerkloosheid, ruimtetekort en andere uitdagingen die jongeren/jeugdwerk dagelijks tegenkomen in de stad. Wie nog meer cijfers wenst over het lokale jeugdbeleid, kan die vinden in het digitale "Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid".

De minister gaf het al aan: stedelijk jeugdwerk staat in 2016-2017 hoog op de agenda. Blijf dit traject mee opvolgen en help zo mee het jeugdwerk in de stad sterk te houden. De website www.jeugdwerkinstad.be zal de draaischijf worden van interessante initiatieven, goede ideeën en schitterende praktijkvoorbeelden. Check de site dus regelmatig! Wie zelf een idee heeft, op zoek is naar inspiratie of naar partners, kan een e-mail sturen naar jeugdwerkinstad@vlaanderen.be.

Hopelijk blijf jij ook (on)opvallend dichtbij!

Bibliografie

Afdeling Jeugd. (2015). *1993-2013 - Een terugblik op 20 jaar lokaal jeugdbeleid*. Brussel: Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media.

CJSM. (sd). *Cijferboek*. Opgehaald van <http://statistieken.vlaanderen.be>

Coussée, F. (2006). *Jeugdwerk als sociaalpedagogische interventie. Pleidooi voor een verruim(en)de jeugdwerkdefinitie*. Sociale Interventie, 28-36.

De Pauw, P., Smits, W., Vermeersch, H., Cox, N., Verhaeghe, M., & Spruyt, B. (2014). *Jeugthuizen in Vlaanderen. Een onderzoek bij Jeugthuizen, beroepskrachten, vrijwilligers en bezoekers*. Brussel: Vlaamse Overheid.

De Pauw, P., Vermeersch, H., Coussée, F., Vettenburg, N., & Van Houtte, M. (2010). *Jeugdbewegingen in Vlaanderen. Een onderzoek bij groepen, leiding en leden*. Brussel: Afdeling Jeugd, Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media, Vlaamse Overheid.

Meire J., Berten H., Van Breda L., Dekeyser P., Schaubroeck K., Piessens A. (2015), *Een onderzoek bij kinderen, begeleiding en verantwoordelijken*, Brussel: Afdeling Jeugd, Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media, Vlaamse Overheid.

Decreet van 20 januari 2012 houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid. (2012).

Gatz, S. (sd). *Beleidsnota Jeugd 2014 - 2019*.

Marissal, P., May, X., & Mesa Lombillo, D. (2013). *Stedelijke en plattelandsarmoede : Synthese*. Brussel: Federaal Wetenschapsbeleid.

Vlaamse Regering, V. (sd). *Regeerakkoord Vlaamse Regering 2014 - 2019*.

Schryvers, E. (2015). *Cijferboek Lokaal Jeugdbeleid 2014-2015*. Brussel: Afdeling Jeugd, Departement CJSM, Vlaamse Overheid.

Smits, W. S. (2015). *Verenigde steden. Verschillen in participatie aan het verenigingsleven naar verstedelijking bij Vlaamse jongeren*.

Van Hecke, E., & Van der Haegen, H. (1997). *Hiërarchie van de stedelijke kernen in Vlaanderen*. AROHM.

Colofon

Verantwoordelijke uitgever

Johan Van Gaens
Afdeling Jeugd
Arenbergstraat 9
1000 Brussel

Redactie en tabellen

Uschi Cop, Ann Vandenbussche, Hanna Martens, Lieve Caluwaerts, Trees De Bruycker

Eindredactie

Lieve Caluwaerts, Krista Van Santen

Vormgeving

Femke Vanbelle – Graphic Design
www.femkevanbelle.be

Depotnummer

D/2016/3241/197

